

Oona Pentala-Nikulainen

17.5.2023

Tiedonhallintalautakunta

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntöne 25.4.2023 VN/9383/2023

Tietoaineistojen laadun arviointikriteereitä ja mittaristoa koskeva suositus

Yleiset kommenttimme ja havaintomme suosituksesta kokonaisuutena ja sen hyödynnettävyydestä osana tiedonhallintalain täytäntöönpanoa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta lausua julkisen hallinnon tiedon laatuksikriteereistä ja suhtautuu myönteisesti kriteeristön tavoitteisiin ja sisältöön. Tarve yhteisille laatuksikriteereille on tunnistettu myös THL:ssä.

Suosituksen hyödyntäminen-luvussa on ansiokkaasti kuvattu esitettyjen laatuksikriteerien ja suositusten suhde viranomaisten omien tehtävien asettamiin laatuvaatimuksiin ja sanoitettu hyvin tarve selvittää ne ensin. Suosituksessa on huomioitu hyvin myös se, että kuvaukset voivat olla muualla kuin laatuun liittyvän otsikon alla. Suosituksessa kannustetaan aiheellisesti kuvaamaan laatuksikriteerien ylläpitoon liittyvät vastuuta ja roolit, mikä on tärkeää, vaikka varsinaisia mittareita ei voisikaan toimintaan soveltaa.

Tiivistelmän ilmaus "Suositus on suunnattu laatuksikysymysten parissa työskenteleville tiedon tuottajille ja tiedon laadusta kiinnostuneille käyttäjille" on hieman kömpelö, sillä laatuksikysymykset koskevat tiedon tuottajien ja käyttäjien lisäksi tiedon jalostajia.

Ohjeistus "Aloita mittariston soveltaminen tietoaineistoa koskevan sääntelyn sisältämällä laatuvaatimuksilla" on yksi mahdollinen lähtökohta laatuksikriteerien ja vaatimusten tarkastelulle, mutta modernimpi lähestyminen olisi aloittaa soveltaminen tietojen käyttäjän kannalta tärkeimmillä laatuvaatimuksilla. Yhteistyön merkittävyyttä käyttäjien kanssa voisi suosituksessa vielä painottaa nykyistä enemmän. Esimerkiksi tavoiteltavien laatuksitasojen läpikäynti käyttäjien kanssa voisi lisätä merkittävästi yhteistä ymmärrystä, vaikka suositus ei ota kantaa tavoiteltaviin laatuksitasoihin. Tiedon vastaanottaja asettaa usein kuitenkin ehdottoman laatuvaatimuksen esim. tiedon eheydelle. Luovuttaja ei luovuta aineistoa, jonka eheyttä ei voida varmistaa.

Yleisesti kriteeristö on kattava ja sisältää paitsi tietoon, sen käsittelyn prosesseihin ja metatietoihin liittyviä vaatimuksia. Mittarit ovat ainakin pääosin hyvin valittuja, ja koska kyseessä on suositus, soveltaja voi harkita ottaako mittarin määrittelmän käyttöön sellaisenaan vain muokattuna. Mittarien yhteydet toisiinsa tulisi kuitenkin kuvata nykyistä tarkemmin.

Suosituksen käyttöönottohalukkuuteen vaikuttaa vahvasti sen vaatiman työn suhteutus hyötyihin. Mittareiden olisi hyvä olla sellaisia, että mittarin arvo voidaan tuottaa automaation avulla, esim. automaattisen laatuksitarkastuksen yhteydessä. Koska mittarien arvojen tuottaminen perustuu puhtaasti itsearviointiin, tarvitsee suositus tuekseen yhteistä työstöä, jota Tiedon laatuksikehikko-hanke on ansiokkaasti tarjonnutkin.

Tiedonhallintalautakunnan fokus on ollut pääasiassa hallinnollisissa aineistoissa ja siinä ajatusmallissa, että viranomaiset vaihtavat tietoja keskenään suoriutuakseen

Oona Pentala-Nikulainen

17.5.2023

viranomaistehtävistään ja palvellakseen kansalaisia erilaisissa asiointitilanteissa. Tästä näkökulmasta on hieman erikoista, että THL:n substanssitoiminnan aineistojen, kuten kansallisen sote-johtamisen, -ohjauksen ja -seurannan aineistojen laatuksikriteerejä ohjattaisiin tiedonhallintalautakunnan suosituksella. Tämä huomioiden suosituksessa esitettävät kriteeristön hierarkkinen malli, kriteerit ja mittarit ovat varsin onnistuneita ja niitä voidaan soveltaa myös THL:n substanssitoiminnassa.

Suositus keskittyy otsikkonsa mukaisiin asioihin, tietoaineistojen laadun arviointikriteereihin ja mittaristoon. Laatumittarien tärkein käyttötapa voi kuitenkin olla organisaation tietoaineistojen iteratiivinen laadun parantaminen mittarien avulla. Yleisesti iteratiivinen laadun jatkuva parantaminen eri toimialoilla tarkoittaa kriteeristön ja mittariston ensimmäisen soveltamisen jälkeistä tavoitetasoa nostoa hieman korkeammalle. Tämän jälkeen suunnitellaan toimenpiteet, joilla nousu voidaan saavuttaa ja seurataan, että tavoitetaso saavutetaan. Ja kun korkeampi laatu on saavutettu, aloitetaan kierros uudelleen asettamalla jälleen hieman nykytasoa korkeampi tavoitetaso. Vaikka tätä yleistä prosessia iteratiivisesta laadun parantamisesta ei ole tarpeen laajasti kuvata tässä suosituksessa, se olisi kuitenkin hyödyllistä mainita, sillä se voi auttaa organisaatioita eteenpäin laadun parantamisen tiellä.

Suosituksen sisältö on ymmärrettävä ja selkeä. Se pitäisi kuitenkin testata laajasti ja mahdollisesti sen pohjalta tarkentaa kriteereitä, jos tarkentaminen on mahdollista.

Laatukriteeriryhmä "Miten tieto kuvaa todellisuutta" (virheettömyys, tarkkuus, johdonmukaisuus, ajantasaisuus, kattavuus)

Yleiset kommenttimme ja havaintomme laatukriteeriryhmästä "Miten tieto kuvaa todellisuutta".

- Tämä laatukriteeriryhmä ja sen mittarit kuvaavat selkeimmin aidosti aineiston laatua.

Laatukriteeri "virheettömyys" ja sen mittarit - Kommenttimme ja havaintomme virheettömyyden laatukriteeristä ja sen mittareista.

- Menetelmällisesti tuotetut arvot -mittari: Voisi olla tarpeen tarkentaa, että ovatko kaikki otantapohjaisten tutkimusten arvot menetelmällisesti tuotettuja, kun taustalla on aina otanta- ja painotusmenetelmiä?
- Virheelliset ominaisuusarvot -mittari: Suosituksessa on hyvä tarkennus: Mikäli mittarin täsmällisen arvon laskeminen on haastavaa, voidaan prosenttiarvoksi antaa kokemukseen perustuva arvio. Tämä herättää kuitenkin kysymyksen, että kuka saa antaa arvion ja milloin se on tarpeeksi luotettava?
- Väärinluokittelu-mittari: "Väärinluokitelluksi voidaan määrittellä myös ne kohdeyksiköt, joille ei ole saatu korjattua puuttuvaa tietoa ja joiden puuttuvuus ei ole rakenteellista puuttuvuutta eli ominaisuus on kohdeyksikölle relevantti." Olisi hyvä selvittää vielä tämän mittarin ero tai yhteys Puutteelliset kohdeyksiköt -mittariin.

Laatukriteeri "tarkkuus" ja sen mittarit - Kommenttimme ja havaintomme tarkkuuden laatukriteeristä ja sen mittareista.

Oona Pentala-Nikulainen

17.5.2023

- Olisi ehkä tarpeen pyrkiä määrittelemään kuinka usein mittarien arvot tulisi olla tuotettuna, sillä nopeasyklisessä tiedossa muuttuu nopeasti.
- Keskihajonta-mittari: hyvä huomioida, että joissakin aineistoissa ja muuttujissa keskihajonnan tuleekin vaihdella suuresti
- Poikkeavat havainnot -mittari: Tilastoaineistoissa liian poikkeavat havainnot usein poistetaan - kuuluuko tähän mittarin arvoon laskea poistetut arvotkin?

Laatukriteeri "kattavuus" ja sen mittarit - Kommenttimme ja havaintomme kattavuuden laatukriteeristä ja sen mittareista.

- Puuttuvat kohdeyksiköt -mittari: Yhteys/ero väärinluokittelut-mittariin tulisi kuvata
- Puutteelliset kohdeyksiköt -mittari: Yhteys/ero väärinluokittelut-mittariin tulisi kuvata
- Puutteelliset ominaisuustiedot -mittari: tulisiko arviointitaso olla sekä ominaisuus että tietoaineisto-taso?

Laatukriteeriryhmä "Miten tieto on kuvattu" (alkuperäisyys, metatietojen ymmärrettävyys, suositustenmukaisuus)

Yleiset kommenttimme ja havaintomme laatukriteeriryhmästä "Miten tieto on kuvattu":

- Osa mittareista kuvaa tietoaineiston ominaisuutta, ei niinkään laatua. Esim. 2.5.2.1 Aineistokuvaus-mittari.

Laatukriteeri "metatietojen ymmärrettävyys" ja sen mittarit - Kommenttimme ja havaintomme metatietojen ymmärrettävyyden laatukriteeristä ja sen mittareista.

Laatukriteeri: Metatietojen ymmärrettävyys

- Mittarin arvojen määrittäminen jää melko tulkinnanvaraiseksi, kaipaa enemmän esimerkkejä tai kriteereitä.
- Olisi hyvä mainita liitoksesta mittariin Metatietojen ymmärrettävyyden asiakaspalaute

Laatukriteeriryhmä "Miten tietoa voi käyttää?" (koneluettavuus, tietoaineiston käyttöoikeudet, oikea-aikaisuus)

Yleiset kommenttimme ja havaintomme laatukriteeriryhmästä "Miten tietoa voi käyttää?".

- Osa mittareista kuvaa tietoaineiston ominaisuutta, ei niinkään laatua.

5.3 Laatukriteeri "oikea-aikaisuus" ja sen mittarit - Kommenttimme ja havaintomme oikea-aikaisuuden laatukriteeristä ja sen mittareista.

Oona Pentala-Nikulainen

17.5.2023

- Määräpäivien noudattaminen -mittari: Jää epäselväksi, kenelle toimittamista tarkastellaan. Tarkoitetaanko tässä tarkalleen ottaen tutkijapalveluiden palvelulupauksen pitämistä, kun kyseessä on toimitusaika? Tilastojen käytännössä puhutaan tulosten julkaisun oikea-aikaisuudesta ja viiveettömyydestä, joka on eri asiaa kuin tietoaineiston toimitusviive.

Suosituksessa käytetyt käsitteet - Kommenttimme ja havaintomme suosituksessa käytetyistä käsitteistä.

Suosituksen käsitteet olivat ymmärrettäviä. Suosituksessa on mainittu myös käsitteiden synonyymejä, mikä on hyvä asia.

Hallinto- ja talousjohtaja,
Pääjohtajan sijainen

Mia Nykopp

Johtaja

Sirpa Soini

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 4 pages before this page
Dokumentet inneholder 4 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 4 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 4 sider før denne side

Detta dokument innehåller 4 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foesatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende